

ЛЕНГЕР Я. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
(ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»)

УДК 342.553(477):342.591

КОЛІЗІЇ В МУНІЦИПАЛЬНОМУ ПРАВІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дослідження присвячено з'ясуванню основних проблемних питань виникнення, існування й необхідності розв'язання колізій у муніципальному праві, їх специфіки та особливих характеристик. Встановлено, що в країні прийнята й діє велика кількість нормативно-правових актів, багато з яких суперечать один одному, мають внутрішні невідповідності та неузгодженості. Перед юридичною наукою й практикою стоїть завдання глибокого аналізу причин виникнення муніципально-правових колізій, пошук шляхів їх попередження та розв'язання.

Ключові слова: колізія в праві, соціальна суперечність, правова суперечність, правовий конфлікт, муніципально-правова колізія, механізм розв'язання колізій, муніципально-правовий акт, муніципальна правотворчість, попередження колізій у муніципальному праві.

Исследование посвящено выяснению основных проблемных вопросов возникновения, существования и необходимости решения коллизий в муниципальном праве, их специфики и особых характеристик. Установлено, что в стране принято и действует большое количество нормативно-правовых актов, многие из которых противоречат друг другу, имеют внутренние несоответствия и несогласованности. Перед юридической наукой и практикой стоит задача глубокого анализа причин возникновения муниципально-правовых коллизий, поиск путей их предупреждения и решения.

Ключевые слова: коллизия в праве, социальное противоречие, правовое противоречие, правовой конфликт, муниципально-правовая коллизия, механизм разрешения коллизий, муниципально-правовой акт, муниципальное правотворчество, предупреждение коллизий в муниципальном праве.

The research is devoted to the identification of the main problem issues of the emergence, existence and necessity of conflict resolution in municipal law, their specifics and specific characteristics. It is established that a large number of normative legal acts have been adopted and in force in the country, many of which contradict each other, have internal inconsistencies and inconsistencies. Before legal science and practice, the task of a deep analysis of the causes of the emergence of municipal-legal conflicts, the search for ways to prevent and resolve them.

Key words: conflict in law, social contradiction, legal conflict, legal conflict, municipal-legal conflict, mechanism of conflict resolution, municipal-legal act, municipal law-making, prevention of conflicts in municipal law.

Вступ. Виникнення й наростаюча гострота колізій у муніципальному праві багато в чому зумовлюється неповнотою правового регулювання суспільних відносин, порушенням правил юридичної техніки під час прийняття нормативно-правових актів, недостатньо ефективними способами попередження й вирішення останніх. Крім того, встановлено, що метод урегулювання та вирішення колізій у муніципальному праві за допомогою встановлення в законодавстві норм, що визначають, який нормативно-правовий акт повинен застосовуватись у разі суперечливого регулювання одних і тих же суспільних відносин, не отримав належного відображення в процесі правотворчості. При цьому констатовано необхідність розроблення загальних і спеціальних колізійних процедур щодо виявлення та вирішення правових колізій у муніципальному праві.

Стан дослідження. Правові колізії у сфері місцевого самоврядування виявляються в протиріччях між правовими явищами, які зумовлені невідповідністю між конституційним закріпленням самостійності місцевого самоврядування та потребами реальної дійсності в законодавчому регулюванні діяльності органів місцевого самоврядування. Протиріччя в праві й правові колізії були предметом дослідження таких теоретиків права, як С.В. Бобровник, О.Ф. Скакун, О.В. Москалюк та інші. Проте проблемам муніципально-правових колізій і їх специфіки, а також особливостей суб'єктів правовідносин, що пов'язані з їх ефективним розв'язанням, наразі майже не приділялася належна увага.

Постановка завдання. Метою дослідження є виокремлення правового визначення та особливих ознак колізій у муніципальному праві з огляду на теоретичний зміст категорії «правової колізії».

Результати дослідження. Аналіз чинного законодавства дає підстави обґрунтовано виокремити причини й основні чинники муніципально-правових колізій. Виявлення та дослідження конкретних причин, що викликають суперечності й нестабільність суспільних відносин у державі, є актуальним завданням юридичної науки. Протиріччя в праві виступають лише як частина соціальних протиріч, проте при цьому є найбільш суттєвою й значною частиною цих протиріч [1, с. 132]. Зумовлено це тим впливом, який має право на розвиток соціальних відносин.

Визначаючи протиріччя в нормативно-правових актах як протиріччя в суспільних відносинах, урегульованих нормами права, варто вказати на те, що вони вкрай неоднорідні за своєю структурою. Найбільш значущими й суттєвими протиріччями в праві є правові колізії – суперечності, що виникають між нормативно-правовими та (або) правозастосовними актами [2, с. 167]. Це положення пояснюється тим, що суперечності, які виникають на основі взаємовиключних нормативних і правозастосовних актів, уже самі по собі є передумовою виникнення нових соціальних протиріч, що посилюють нестабільність суспільних відносин.

У зв'язку з назрілою необхідністю створення ефективного, реально діючого правового механізму попередження й подолання колізій у муніципальному праві потрібне ретельне вивчення причин і передумов виникнення протиріч у праві, щоб зрозуміти не лише наслідки, а й саму першооснову, яка стала підставою виникнення цих правових протиріч. При цьому для створення реально діючого механізму подолання колізій у муніципальному праві необхідне насамперед створення нормативно-правової бази, що дає змогу вирішувати правові колізії в межах правового поля.

Для створення режиму запобігання виникненню колізій у муніципальному праві важливу роль відіграє принцип забезпечення верховенства конституції та закону, дотримання правових пріоритетів, невідворотність відповідальності за порушення законності, широке використання процедур досягнення домовленості й соціальної злагоди, формування високої правової культури.

Для підтримки єдиної, цілісної правової системи необхідне створення чітких юридичних механізмів, що регулюють питання подолання правових протиріч. Створення цих механізмів являє собою складну й багатогранну проблему, яка не може бути з'ясована без вивчення насамперед причин виникнення цих суперечностей як явищ правової дійсності.

Важливо зауважити, що аналіз існуючих підходів до визначення природи й сутності таких явищ, як соціальна та правова суперечність, виокремлення конфлікту й прогалини в праві, а також їх відмежування один від одного вказує на реальні шляхи подолання такого явища в праві, як колізія. При цьому дуже важливим є дослідження поняття правової колізії, її ознак та особливостей, а також здійснення аналізу підходів до визначення останніх. У загальній масі причин виникнення негативних правових явищ необхідно виокремити причини й чинники виникнення колізій у муніципальному праві.

Зосередимо свою увагу на тому, що правова колізія є правовим явищем, якому притаманна сукупність специфічних ознак. Так, правова колізія як явище й поняття в теоретичному та практичному плані виступає як складова частина більш об'ємного явища, такого як соціальна колізія. Правова колізія, будучи складним і багатогранним явищем, знаходить свій вияв у різноманітних формах та проявах, а саме у вигляді колізій правових норм, нормативно-правових актів, правових інститутів, правових доктрин. Залежно від обсягу тих чи інших колізійних категорій і понять та в міру зменшення об'єктивних умов можна скласти ланцюжок, який адекватно відображає дійсність: соціальна колізія – правова колізія – колізія нормативно-правових актів – колізія законів – колізія правових інститутів – колізія правових норм. Природно, що в такій рівності завжди присутній елемент умовності. Проте таке твердження дає можливість уявити той факт, що колізія як явище не існує сама по собі у відриві від інших пов'язаних із нею явищ, а тісно пов'язана та взаємодіє, створюючи певний логічний ланцюжок. Правова колізія в будь-яких формах її прояву як загальнонародове поняття та явище асоціюється з різноманітними видами, формами прояву й рівнями розвитку суперечностей.

Поряд із прямим філософським змістом суперечності як діалектичної взаємодії протилежних, взаємовиключних сторін і тенденцій предметів та явищ, які водночас перебувають у внутрішній єдності та взаємопроникненні, виступаючи при цьому джерелом розвитку об'єктивного світу й пізнання [3, с. 37], часто під колізією розуміють звичне розмежування законів, норм, предметів як конкуренцію, невідповідність тощо.

Системне, комплексне дослідження правових колізій та визначення на їх основі поняття колізій у муніципальному праві дає змогу обґрунтувати єдине розуміння вказаної проблеми, а також виокремити нові теоретичні й прикладні висновки та положення.

На основі наведеного та з огляду на специфіку взаємовідносин органів державної влади й органів місцевого самоврядування можна визначити, що колізія в муніципальному праві є правовим протиріччям, яке виникає через суб'єктивні та об'єктивні причини й помилки під час реалізації повноважень із вирішення населенням безпосередньо та (або) через органи місцевого самоврядування питань місцевого значення, що проявляється під час прийняття нормативних актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Також встановлено, що взаємозв'язок причин виникнення правових колізій із суб'єктивними й об'єктивними обставинами для колізій у муніципальному праві знаходить свій прояв у диференціації з різним відсотковим ступенем. При цьому необхідно розуміти, що роль правотворчості в механізмі розв'язання колізій у муніципальному праві є безпекаційною, оскільки таке проявляється у виборі конкретної норми, що підлягає застосуванню в кожному конкретному випадку та є запорукою його вирішення. Муніципальна правотворчість відіграє важливу роль серед елементів, з якими пов'язують виникнення колізій у муніципальному праві, оскільки завжди «простіше» попередити їх, ніж вирішувати та усувати їх наслідки.

Висновки. Таким чином, правова колізія – це явище, що має двосторонній взаємопов'язаний характер, причини виникнення якого є суб'єктивно-об'єктивними, зачіпають інтереси суб'єктів соціуму та перешкоджають їм здійснювати свої пріоритети, відображають певні явища правової сфери у вигляді протиріч між різними нормами (правилами поведінки), що найчастіше містяться в різних нормативно-правових актах.

Колізія в муніципальному праві є також соціально-правовим явищем. Виникаючи в суспільстві як вид протиріччя, вона зачіпає інтереси індивідів і знаходить свій прояв у пра-

вовій сфері. Причини її виникнення є як об'єктивними, так і суб'єктивними. Крім того, вони відображають за своїм змістом певні явища правової сфери, тобто знаходять вираження в праві. Колізія в муніципальному праві є правовим протиріччям, що виникає через суб'єктивні та об'єктивні причини й помилки під час реалізації повноважень із вирішення населенням безпосередньо та (або) через органи місцевого самоврядування питань місцевого значення, що проявляється під час прийняття нормативних актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 225 с.
2. Бобровник С.В. Компромiс i конфлiкт у правi: антрополого-комунiкативний пiдхiд до аналізу : [монографiя] / С.В. Бобровник. – К. : Юридична думка, 2011. – 384 с.
3. Майстренко О.В. Теоретико-правові аспекти колізій в законодавстві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О.В. Майстренко ; МАУП. – К., 2008. – 226 с.

